

K. RHÉDEY ZOLTÁN

VERÉBTŐL
A SZARVASBIKÁIG

Fényképfelvételekkel

lazi
KÖNYVKIADÓ
Szeged



Előszó

Kedves vadásztársam! Előre bocsánatodat kérem, amiért becsaptalak. Becsaptalak, mert könyvet írtam, holott nem vagyok író, és nincs rátermettségem az írásra. De...

Ez a „de” a mentségem! Vadászember vagyok, ízig-vérig. Sok szép és hangulatos vadászatban volt részem, hol sikerrel, hol sikertelenül. Illetőleg sikertelenül sohasem, mert a siker nemcsak eredmény lehet, hanem tanulság is. Néha a sikertelenségből azért is többet tanulhatunk, mert az fájdalmas, és napokig, sőt hetekig rágja az embert, hogy így kellett volna, úgy kellett volna!... Így szerzünk tapasztalatokat.

Úgy vedd hát könyvemet, kedves vadásztárs, hogy ne az író keresd benne, ne a stílus szépségét bíráld, hanem a vadászat leírását, amelyet ha igyekeztem is képességeim határáig szépíteni, mégis a legvalódibb igazság után írtam. Bizonyára találsz benne olyat, ami egy – eddig számodra talán érthetetlen – kérdést fog tisztázni vagy megoldani. „Több szem többet lát!” a jelszó, és ez sehol nem igazolódik be annyira, mint a Természet ezer titkába behatoló vadászembernél.

Könyvem fejezeteiből egyik-másik már megjelent a *Nimród* számaiban is. Ezeket csak azért vettem föl ide is, hogy együtt legyenek eddigi vadászéletem szépségei.

Olvasd hát oly élvezettel, mint amilyen szeretettel megírtam.

Nagyhát, 1943. február hó.

A SZERZŐ

GYERMEKKORUNK



Kezdetben verebészünk...

Ott nőttünk fel az egyik legmagyarabb nevű folyó, a Zagyva partján. Mennyi élvezetet is nyújtott az öreg Zagyva! Fürdés, korcsolyázás, csónakázás, rákászás, halászás, vadászás – mind-mind olyan dolgok voltak, amelyekkel ha a gyermek együtt nő fel, szinte a vérévé válik. Egy fiúgyermeknek az ilyen környezetben való nevelkedés a legszebb iskola. Megtanul mindent, ami akár az ősvadonban való élethez kell. Csoda-e, hogy az ilyen gyermek természetimádóvá válik, hogy mikor a szabad élet legaprólékosabb ismereteit is játszva elsajátította, egész életében ezt keresi, ezt kutatja mindig? Önkéntelenül is megtanulja, hogy mi az a vadonban való önállóság, akár még a Természet erőivel szemben is. Hiszen hogyan tudta volna máskülönben az a 10-12 éves gyermek a simán folydogáló vagy bögve száguldó, megáradt Zagyva hajbjain egyedül átvinni azt a hatalmas tízszemélyes csónakot, amely ilyenkor az egyetlen kapocs volt a major és a kertészet között? Jó atyánknak köszönhattük, hogy mindezt egyáltalában „szabad” volt tenni.

Mintha ma is látnám jóságos kék szemét, derűsen szigorú arcvonásait. Tengernyi munkája közepette, amelyet a hatalmas uradalom kezelése adott neki, mindig szakított időt arra, hogy a fiait tanítsa, oktassa, a Természet ezer csodáját feltárja előttük, és megmagyarázza nekik. Reggeltől estig jött-ment, de estére kelve mindig katonás raportot tartott, s külön-külön kikérdezte fiait, hogy: „Mit csináltatok, hol voltatok ma?” És amikor elmeséltük egy-egy kalandunkat, ahol meglátsozott önállóságunk, csak szeme csillogása mutatta, hogy velünk volt elbeszélésünk alatt ő is. Mikor kudarcainkat panaszoltuk, akkor oktatott, tanított minket, soha nem szűnő kítartással.

Vasar- és ünnepnapon – és a téli hónapokban néha hétköznap is – velünk jött kirándulásainkra, vadászatainkra. Mert hiszen ha vadászni



lehetett, akkor mi mindig vadásztunk, és ha lehetett volna, akkor egész évben csak vadásztunk volna! Itt mutatkozott meg apánk igazi természetszeretete, mert soha nem a sok vad lövése, hanem a körülmények, a vadászias környezet és az egyes lövések szépsége volt az, amiknek megismerésére, szeretetére figyelmünket felhívta.

Nagyon vigyázott arra, hogy kifogástalan vadászokká nevelődjünk. „Inkább száz vad menjen el, mint véletlenül valaki irányába lőjetek!” – „Ne lövöldözz túl magasra, mert csak megsebzed a vadat, és többnapos kínlódást okozol neki!” – „Fiam, más is áll melletted, tehát csak a magad vadjait lőjed!”...

Mintha ma is hallanám ezeket a szeretettől csengő, de azért szigorú intéseit. Hálát adok Istennek, hogy az ő szemüvegén keresztül kezdtem tanulni a Természet és a vad szeretetét. Őneki köszönhetem, hogy természetimádóvá lettem, s ha az Élet egy-egy nehezebb megpróbáltatása viharzott felettem, mindig volt hová menekülnöm, ahol megpihenhettem. Itt soha bánat még nem ért, mert a szép itt igazán szép, és a nemes valóban nemes, mert öröktől fogva tart, és örökké tartani fog!

Komoly ember volt, de a humort nagyon szerette, és sokszor eltréfálkozott velünk. Milyen kedélyesek is voltak azok a szalonnasütések! Apa nagyon szeretett szalonnát sütni, és mi sem természetesebb, hogy szinte „belenőve”, nekünk is kedves élményünké vált.

Nyári reggeleken lejött szobánkba, ahol mi – fiatal testünk kövételére – még az igazak álmát aludtuk. – Felkelni, lusták, felkelni! – szólt derűs komolysággal, miközben a függönyöket félrehúzta, hogy az arany napözön csak úgy tódult vadászképektől és fegyverektől sűrűn teleaggatott szobánkba. Erre mi hamarosan felöltöztünk, és rövid idő múlva már a kertünkben lévő fenyőfák sűrűje alatt ültünk, körben az állandósított „szalonnasütő helyen”. Itt hat-nyolc darab hatalmas átmérőjű fa fél méter magasan elfűrészelt tönkje volt leállítva szék gyanánt, középen a tűzzel és a fenyőfa oldalában elhelyezett nyársakkal. Ezek a nyársak már tapasztalat után készültek, bognár keze nyomán, keményfából, így hosszúságuk és vastagságuk éppen a legmegfelelőbb volt.



Mire a kertbe értünk, a tűz már ropogott. Azért ropogott, mert egy ilyen tűzgyújtás is szertartásszerűen ment végbe. Béni bácsi már tudta jól, hiszen éppen elégszer kellett csinálnia. Legalul egy csutak szalma, a tetejére verébfészeknyi száraz, vékony gally, erre gúlában tíz-tizenöt darab, egészen vékony száraz hasábfaszilánk. A szél felőli oldalon aztán belenyomta a „masinát”, amely éhesen falt a száraz szalmába, s a tűz máris magas lánggal égett, erős ropogás közepette. Amikor aztán egy-egy „rogyadozást” láttunk a máglyán, vagyis a szalma alulról kiégett, s a fölötte lévő fa kezdett összeomlani, akkor óvatosan négy-hat darab vastagabb hasított fát raktunk rá, gúlában. Ez is gyorsan tüzet fogott, és mire elkészültünk a szalonnasütéshez, akkorra ezek a hasábok, sőt az utánuk rakottak is eléggé már csak gyengén parázlottak.

Bizony, a nekikészülés sem volt kis dolog! A gyalult fából ácsolt kisasztalon lévő tálcán már ott volt egy egész kenyér, kenyérvágó kés, vastag szalonna, zöldpaprika, hagyma, só és paprika. Jó Atyánk volt a „ceremóniamester”. Neki állt jogában a kenyérből egyenletesen vékony szeleteket vágni, a kenyér egész szélességében. Ezután a szalonna vágása következett. Ezt a műveletet sem lehetett csak úgy elkönnyelműsködni. A mi házi szokásunk szerint a nyársat a szalonna bőrén keresztül, alulról vezettük föl a tetejéig – tehát téglalap alakú szalonnadarabokat kellett vágni, nehogy túl vékonyan vágva, a nyárs valahol a szalonna oldalán bújjon ki, mert bizony ez igen nagy hiba lett volna! Eltekintve a szépséghibától, azokon a helyeken a zsíros nyárs a láng fölött meggyullad, vagy legalábbis bekormozódik...

Így előkészítve mindenki fogta a kenyérszeletjeit, és körülültük a tüzet. Nem mondom, itt is vigyázni kellett arra, hogy az ember hová ül. Szél alá ülni Isten őrizzen, mert nem csak „szépre” száll ám a füst! Odatettük hát a kenyérünket közel a parázshoz, és erősen figyeltük a – szemben ülő kenyérét. Ugyanis a magunkét nem láthattuk, hogy miként pirul, de a szemben ülőét igen! – Vigyázz, Gyurka – szólok a bátyámnak –, ég a széle! – Mert bizony ez is megesett. Legtöbbször azonban rózsapirosra sikerült a kenyérpíritás. Amikor az első kenyérszelet mindkét oldala megpirult, akkor levettük a nyársról, és oldalt odatámasztottuk valamihez, hogy hadd hűljön. A második pirított kenyérszeletnek már újabb szabálya volt: ha az is megpirult, akkor az



előbb piritottal összetámasztottuk, kártyavár módjára. Ezt pontosan így kellett csinálni! Csak így tudott egyenletesen hűlni a kenyér; viszont ha egymásra fektettük volna, akkor a két – még forró – kenyérszelet összetapad, és megbarnul rajta a szép rózsás piritás.

Végezván a kenyérpiritással, a szalonna nyársra húzása következett. A szalonnabőr közepére éles késsel ejtett metszésen keresztül a nyársat feltöltük a szalonna tetejéig. Most a késsel hossz- és keresztirányban mély hasításokat csináltunk a szalonna mind a négy oldalán, sőt a tetején is. Amikor ez is megvolt, akkor elővettünk egy piritóst, és késsel megvakartuk az esetleg bekormozódott részek miatt. Utána megsóztuk, majd vöröshagymát szeltünk rá, vékony karikákban. Erre zöldpaprikát vágunk, ugyancsak egyenletesen elosztva. Legvégül az egészet meghintettük vöröspaprikával – és végre kezdetét vehette a tulajdonképpeni szalonnasütés.

Egyik kezünkben a kenyeret tartottuk, míg a másik kezünkben lévő nyársat a rátűzött szalonnával együtt a parázs fölött lassan forгатni kezdtük. A forгатás mindaddig tartott, amíg azt nem vettük észre, hogy a kiolvadt zsír folydogálni kezd a szalonna egyik oldaláról a másikra. Akkor – ugyancsak forгатva – elvettük a tűzről, és a kenyér széléhez tartottuk úgy, hogy csupán egyik sarka érje a kenyeret. Ezen a sarkon aztán a zsír sisteregve-buzogva kifolyt a kenyérrre. Most a nyárson lévő szalonnát újból visszatartottuk a parázs fölé, és csendesen tovább forгатtuk, miközben a piritósról leharaptuk az előbb bezsírozott darabot.

Így ment ez mindaddig, amíg csak el nem fogyott a piritós teljesen, sőt utána a második darab is. A harmadiknál már nemigen akadt zsír, ami a szalonnából kiszüljön: levettük hát a nyársról, és friss hagymával befalatoztuk a jól megsült szalonnát. Az sem ment veszendőbe, ha kenyér- vagy szalonnadarab maradt, mert egy-két foxi vagy vizsla gondoskodott arról, hogy óróluk meg ne feledkezhessünk. Szűköltek, vonítottak, majd végül nagy idegességükben minden átmenet nélkül oly hatalmasat ugattak, hogy mi, gyerekek ijedtünkben majdnem elejtettük a kezünkben lévő falatokat.

Az ilyen, „pányva nélkül” felnőtt fiú talán nyersebb, talán erőszakosabb, mint a másik gyerek, de őszintébb és érzőbb szívű lesz. Soha nem bántam meg, hogy egy rókalest vagy egy egész napos csónakos-



Mintha ma is látnám jószágos kék szemét



Már komolyan vaddászunk



pákász kirándulást mindig többre tartottam bármely társas szórakozásnál. Olyanok voltunk, mint a fiatal farkaskölykök, melyek ugyan tapasztalatlanok még, de éppen azért óvatosak és bátrak. Szerettük egymást őszintén, igaz szívvel, de soha nem mutattunk ellágyulást egymással szemben, és a hízélgés ismeretlen fogalom volt előttünk.

Így nőttünk mi fel a Zagyva partján, ahol többet láttunk és lestünk el már gyermekkorunkban a természet titkaiból, mint sok felnőtt egész életében.

Határkő volt gyermekéletünkben, amikor a játékpuskák – kapszlikok és gumigolyósok – után igazi puskát kaptunk. Ez az „igazi” puská 9-es serétes flóbert képében jelent meg. Micsoda tervek és remények támadtak a hat-nyolc éves gyermekek fejében! Mi mindent fogunk ezzel löni?! Eleinte természetesen csak Apa felügyelete mellett volt szabad használni. Verebeket lőhettünk. Egy ilyen „lövés” a következőképpen zajlott le. Apa megtöltötte a flóbertot, és a závarját leengedve átadta nekünk, mondván: „A csövet fölfelé tartsd!” Erre mi, fölfelé tartva a csövet, sőt néha kifejezetten csak a cső végét nézve, hogy valóban fölfelé van-e, elindultunk Apától jobbra vagy balra, verebet keresni. Ez később már nem is volt olyan könnyű, mint eleinte. A verebek már messziről megismertek bennünket, és pánikszerűen repültek el, ha meglátták, hogy jövünk. Ez megint csak a mi hasznunkra vált, mert a lövéssel együtt a vad belopását is megtanultuk.

Emlékszem, micsoda izgalom volt, ha ilyen fölfelé tartott puskával járva megláttunk egy verebet. Sziú indián módjára, kerítést, fát takarásnak felhasználva odaosontunk, és fejünket óvatosan kidugva, célba vettük a mit sem sejtő nyavalyás kan verebet. Rendszerint ezek estek áldozatul a mi vadászatainknak, mert csipogásukkal, magukat kellelésükkel, sergés-forgásukkal már messziről szembetűntek. S ha lelőttük a verebet, és az szárnyazva esett le! A puskát gyorsan nekitámasztottuk valaminek (ezt is Apa verte belénk, nem kis fáradtsággal), és a veréb után vetettük magunkat. Néha a kerítés másik oldaláról löve agárként nyargaltunk az ajtóhoz, majd onnan be az udvarba, hogy a szárnyazott verebet megfogjuk. Nagyszerű sport volt ez! Hamarosan már az esés pillanatában láttuk, hogy a veréb milyen lövést kapott. A szárnyazott előhalászása nem is volt olyan könnyű feladat.



A verebek többnyire valamely rózserakás körül tartózkodtak, és mi sem természetesebb, mint hogy a szárnyazott oda igyekezett bebújni. Néha egész rózsecsomókat raktunk át egyik helyről a másikra csak azért, hogy az utolsó köteg alatt meghúzódott veréb annak felemelésekor gyorsan az újonnan rakott csomó alá nyargaljon. Néha perceken keresztül zavartuk, mert – különösen a kan veréb – még cselfordulásokat is tudott csinálni, és így – hosszabb-rövidebb ideig – ki tudott játszani bennünket.

A meglőtt verebeket összeszedtük és mindig hazavittük, ahol a zsákmányt a legközelebbi étkezésre – kizárólag a mi részünkre – elkészítették.

Később már mást is lőttünk a flóberttal. Galambot, gébicset, sőt elég sok nyulat, fácánt, foglyot és fürjet is. Különösen a hosszított töltennyel. Sokat jártunk bábaszarkázni is. Ez már komoly vadszámba ment, és becserkészése valóban elég nehéz volt. Rendszerint valamelyik nagy fa tetején lévő száraz gallyon ült, és bizony éber szemekkel vigyázott arra, hogy ne lophassuk be egykönnyen.

Ma is megvan a kis flóbert. Öreg, kopott jószág már, de széppé teszi az a sok emlék, amelyet gyermekkorunk gondtalan aranyvilágában a segítségével gyűjtöttünk.



Tartalom

Előszó 7

GYERMEKKORUNK

Kezdetben verebésztünk...	11
Pityi	19
Már komolyan vadászunk...	23
Béni bácsi	30
A Zebi-kert	33
Gyermekkorunk „vizslái”	35

APRÓVADAKRÓL

Vadlibázás	41
Őszi ködben	49
Öreg Tiládi	55
Libahúzás	63
Halló, itt Rádió Hortobágy!	68
Amikor kevés a töltény	75
Szalonkázunk	84
Körvadászaton	96
Miska	101
Darvak és tűzokok	108
Ragadozó madarak	111
Vidralesen	120
Rókáék	123
A két kis ördög	137
Őszi ökörnyálak	140
Vizsláim	144



NAGYVADAKRÓL

Ózet lövök	153
Magaslesen	155
A „golyóálló” őzbak	158
Májusi titkok	165
A nagy bak	171
Ózesetek	174
Fölszentelem a vadászmellényem	181
Egy és más a szarvasbika cserkészzetéről	191
Első bikám	200
Nem sikerült nap	205
A jég megtörik	208
A nagyúr	211
Szarvashistóriák	223
Egyszer hopp...	230
...Másszor kopp!	233
Beugrás – disznóra	236
Ha a vége jó – minden jó!	240
Februárius hava	244
Egy holdvilágos éjszaka	247
Karácsony	251
Az óriás nyomú	257
Májusi kan	266
Disznók nyomában	270
A csonka körmű	275